

૨૭૬૬

ગુલશને બેખાર.

હર્

બુલબુલે બીમાર.

તાલીફ કરીયા.

દુસેનમીઆ મુતખલ્લુસ અમ અરીફ.

રૂબાઈ.

નામ રખ્યા હયે ગુલશને બેખાર.

થા બે મશહુર બુલબુલે બીમાર;

મેહરબાનીસે છાપે જમનાદાસ,

કરીયા તાલીફ હયે અરીફેખાર.

મુબાઈ.

મુબોધપ્રકાશ પ્રેસમે છાપા હયે.

ઈ. સ. ૧૮૮૬. સને હીજરી ૧૩૦૩.

કિમ્મત ત્રીન આને.

એ નાટક સને ૧૮૬૭ કે 'પચ્ચીસવે' કાયદેકે મુતાબીક
દાખીલે રજીસ્ટર હુવા હયે ચૌર ધરકે તમામ હુ-
કુક મેહેતા જમનાદાસ ભગવાનદાસકી
કુ'પતીને અપને કુખ્તેમે રખમે
હયે ધસ લીયે કીસીને
છાપના નહી.

૨૭૬૬

ગુલશને બેખાર.

ઉર્દૂ
બુલબુલે બીમાર.

તપ્તએ નાટક.

જવાહરખાં ... રહસે દર મુલકે હીન્દુસ્તાન.
મહેલેકા ... દુખ્તરે જવાહરખાં, માઅશુકે બાંકેમીઆ,
લાલખાં ... અમીરે કખીર, દર મુલકે હીન્દુસ્તાન.
અઝમત ... મામાએ લાલખાં.
પંખેશીદી ... ગુલામે બાવદ્લાએ લાલખાં.
બાંકેમીઆ ... આશકે સાદકે મહેલેકા.

બાદ ઉન્કે ચન્દ દોસ્તે બાંકેમીઆ, ચૌર કએ લડકે વગચેરા.

આ નાટક સને ૧૮૬૭ના ૨૫ માં કાયદા પ્રમાણે
સરકારમાં રજીસ્ટર કરાવેલો છે.

બાબ પહેલા—પરદા પહેલા.

મકાન.

(જુરમે થેક રઈસ જવાહરખાં નામ અયેહકે અપની ઈફ-
લાસકી શીકાયતમે ગાના.)

કદમાન—ગજલ.

હાયે સુફલીસ ને કોઈ તુટકે ઝરદાર બને—તર્જ.

જવાહરખાં—તંગ ઈફલાસસે જુસ વખ તવંગર હો જાયે;
શુરબત ઉરકે લીયે શમશીર વૉ ખન્જર હો જાયે—તંગ.
મંએ અમીરોસા કીયા કરતા થા અયેશો અશરત;
ઝીંદગી ક્યુ ન મેરી ફાકોંસે અબતર હો જાયે—તંગ.
છુપતા ફીરતા હું કરઝદારોંસે મંએ ગજરા કર;
યા ઈલાહી મુજેહ મઓત આયે તો બહેતર હો જાયે—તંગ.
કીરસે લું કંઝે બલા કઓન હયે દેન વાલા;
મીલ ગયા કંઝ તો ફીર અયેશ મોઅરસર હો જાયે—તંગ.
મેહેલેકા બેટીકાબી ફૂઝે હયે શાદી કરના;
ઈસકા ઝરદાર ખુદાયા કોઇ શૌહર હો જાયે—તંગ.
કંઝદારોંસે વહી મુજકો છુડાયેગા ઝરીંક;
મેહેલેકા પર જોકે કુરખાત દીલાવર હો જાયે—તંગ.

(લાલખાં ખુડેમીઆકા આના ઈસ્તીઆકે શાદીયે મહેલેકામે.)

ઝપાની.

લાલખાં—અરસલામો અલેકુમ !

જવાહરખાં—વ અલેકરસલામ આઇએ આઈએ ! સાહેબ મંએ

આપકેવી ઈત્તજારમે બચેલા થા ઝહે કીરમત મેરી કે આપ વહાં તશરીફ ફરમા હુવે, સુનીએ મુજેહ આપસે કુચ અપેસાહી કામ ઝુરરકા થા, આપને ઇસ ગરીબ પર બડી મેહેરબાની કરી !

લાલખાં—જનાબે મન ઇસ બન્દેકોબી આપકી ઝાત બા બરકાતસે કામ પડા હયે, ઇસ લીયે ખીદમતે આલીમે હાઝર હુવા હું, મગર આપકો ક્યા કામ હયે. ઇરશાદ કીજીએ ?

જવાહેરખાં—જનાબે આલી ઇસ વખ શીદવીકો ખીસ હઝાર દીનારે સુર્ખકા કામ પડા હયે બતઓરે કર્ક દીજીએ, યે બન્દા ચન્દ રોઝમે મએ બયાઝ દીનાર પહોચા દેગા ?

લાલખાં—તોબાહ તોબાહ ! લાહોલવલા આપને યે ક્યા ફરમા-ઇ, ક્યા હમકો મારવાડી ખીરવાડી બનાઇ, બે બયાઝકા તખ્ત સુનાઇ, અજી હમ મહે સુસલમાન, સાહેબે ઇમાન, આલી ખાનદાન, નઓ જવાન, પુર અરમાન હયે, સાહેબ બો જીતને દીનાર આપકો દરકાર હો મએ અબી હેતા હું મગર મેરાબી કામ લાકલામ સાતોં સાત, હાતોં હાત કર દેના ચાહીએ.

જવાહેરખાં—ફરમાઇએ ફરમાઇએ યે બન્દા બખતો દીલ બખત લાયેગા ?

લાલખાં—સુનીએ સાહેબ આપકી દુખ્તર રફકે કમર, ગુલબન્દામ મહેલેકા નામ દીલઆરામ હયે, ઉરકે સાત ઇસ બન્દેકી શાદી કર દીજીએ, મએ રાઝી હું આપબી કમુલ કરો, મુરાદે દીલ મેરી હુસુલ કરો, મુજેહ સુસુર આપકો દામાદ મુબારક હો.

જવાહેરખાં—અગરયે વો મેરી લખ્તેજીગર આંખોકા નુર હયે ઉરકી શાદીબી કરના ઝુરર હયે, મગર ઉરકો શાદીકે નામસ

છન્કાર હયે, બન્દા ઇસ બાતમે લાચાર હયે. લડકી ખુદ મુ-
ખતાર હયે.

લાલખાં—યે બજા કલામ હયે. ઉરકો રજામન્દ કરના મેરા કામ
હયે, સુનીયે આપકો ખીસ હજાર દીનાર દેતા હું. ઈસ શર્તપર
મહેલેકાકો મંઝે અપને ઘર લે જતા હું કે તીન મહીનેમે મહેલે-
કાકી રજા મન્દીસે શાદી ન કીયા તો યે દીનાર આપકો મચ્યાદ
હયે, ઐાર મહેલેકાકો કુંવારીકી કુંવારી આપકે ખીદમતમે પ-
હોંચા દુંગા, યેહ દીનાર લીજીએ, મહેલેકાકો મંરે સાત રવાના
કીજીએ.

(દીનાર દેના જવાહરખાંકો, જવાહરખાં દીનાર લેકે
કહેના લાલખાંસે)

જવાહરખાં—અહા સાહેબ આપ તશરીફ લે જઇએ, મંઝેને
આપકી મામા અઝમતકુ બુલાયા હયે, શાયદ રાહમે આતી
હોગી, ઉરકે સાત મહેલેકાકુ રખસ્ત કરતા હું.

(લાલખાંકા જના જવાહરખાં કહેના નોકરસે)

અયે મુબારક તું લાલખાંકે મકાનપર જાકે મામા અઝમતકુ
જલ્દ યહાં લે આ ? (જના મુબારકકા)

ખાખ પહેલા—પરદા દુસરા.

રાસ્તા.

(આના લાલખાં અપને હીલસે બાતે કરતે હુવે)

ઝાણની.

લાલખાં—વાહ વાહ ક્યા ખુશ કાસ્મત મેરી હયે ! દેખો મંઝો સંઝો યા સવાસો બરસકા કુંવારા બુડા હું મગર ચારત ખુબ સુરત દસ પંદરા સાલકી મીલી, અબ ક્યા ક્યા મઝેદારીકે સાન અપેશ દારીકા હોગા, અયે લાલખાં અપને મુંદમે ખીલ-કુલ દાંત નહી તો ક્યા હુવા ? વો ખીખી નઝો જવાન પુનાકે પકે પાન, મંઝો સામાન, કુટકુટકે ખીલાઝેગી. રોટી સુરચુર પાનીકે માત ખીલાઝેગી. વો જો ખીસ હજાર દીનાર કિસ રસકે ગુયે ગુલઝાર પુર બેહારપર નીસાર હયે. અગર કોઈ લાખ દીનાર સર્ફ કરે જમબી અપેસી માલખુબ ખુશ અસલુખ હાત ન આયેગી. અબ મકાન અપના ખુબ આરાસ્તા વો પયેરાસ્તા કરના ચાહીએ, ક્યું કે વો દીલસેતાં ગએરતે ખુસ્તાં કોઇ દમમે તરારીફ લાયેગી ઘર મેરા દોઝખ હયે, જન્નત ખનાઝેગી, કિસ્કે આનેકે પહેલે જનકે મકાનકી તૈયારી કરે. ચાર મંઝેબી નહ ઘા કપડે પહેત જવાન બનું. (જના લાલખાંકા)

ખામ પહેલા—પરદા તીસરા.

મકાન.

(જવાહરખા મહેલેકાકુ ગાનેમે સમજના)

પીલુ—કાહારવા.

મંઝેતો ચાહતીથી ગયર જવાન—તર્જ.

જવાહરખાં—મંઝેતો ચાહતા થા શાહર જવાન;

માહેલેકાકો બુડા મીલા—મંઝેતો.

જવાં બેટીકો મીલા મર્દ પુડા;
 કરઝદારીસે બચી મેરી જાન—માલલેકાકો.
 હીલ મીલ પુડે મીઆસે બેટી;
 દીલકે નીકાલોજી અરમાન—માલલેકાકો.
 એવરબી દેગા લીયાસબી દેગા;
 બેટી અયેશ તુ કર હરઆન—માલલેકાકો.
 સાહેબે દૌલત હયે પર પુડા;
 તુજપે રહેગા હો કુરઆન—માલલેકાકો.
 જવાં મીલતા તો મારકે તુજકો;
 કરતા હયે હયે બહોત હયેરાન—માલલેકાકો.
 પુડે મીઆસે જવાં ઐયારતકુ;
 ઝરીકુ હોતા નહી તુકસાન—માલલેકાકો.

(આના અઝમતકા કહેના ઝવાહરખાં અઝમતસે)

ઝખાની.

જવાહરખાં—અયે અઝમત બયાન કર કે તેરે સાહેબ લાલખાંકી ચાલો ચલન કયેસી હયે? દસી વાસ્તે તુજેહ પુલાયા હું. સુત અપની લડકી મહેલેકાકી શાદી તેરે સાહેબકે સાત હોગી, કહો બહેતર હયે યા નહી?

અઝમત—અયે વારીં જાહી, કુરઆન હું, બલા હું. ક્યા મેરે આ-કાકા અહવાલ દરયાફત કરતે હો! અજી સુનો થોડાસા અહવાલ કહેતી હું મુજેહ તમામ ઉમ્મરે અયેસા સાહેબ ન મીલા ન મી-લેગા, કઝોનસી ખુશી બયાં કરે આપતો ખુશ જાનતે હંયે, યેક તો માલદાર, ગરીબ પરવર, ઝીવેકાર, કરમ શુરતર, વઝઅદાર,

હાથકે મઝાર, અરપે અજલપર સવાર, લયેલો નહાર, તૈયારો
ઉસ્તવાર. બપોરે હંચે મગર કુચ કુચ ઉમ્મર સીદા, કદ કશીદા,
જહાં દીદા, તાએરે અક્લ પરીદા, હોશ રમીદા, ખુબ સુરત
નઓ જવાન, પુર અરમાન, લાયે કે શાદી ખાના આખાદી હંચે,
આપ કીસી ખાતકા અંદીશા ન કરો બહેતર હયે બહેતર હયે,
નેક કામમે કયા દેર હયે ?

જવાહરખાં—મુજેહ કબ ઇન્કાર હયે તેરે કચોલકા એતેખાર હયે
શીર ક્યા તકરાર હયે, મહેલેકાકો હાતોં હાત તેરેહી સાત રવાના
કરતા હું, લે જા લેકીને તુજેહબા લાઝીમ હયે કે હરવખત મહેલે-
કાકી ખબરદારી કરના, અપની બીબી જાનકે બ દીલો જાન
ખીદમતમે આઠ પહેર રહેના, અયે મહેલેકા અપને મીઆકેસાત
હીલમીલ અયેશ કરો, ખુદા હાફેઝ, રખસત હો.
(મહેલેકાકા જાતે જાતે ગાના.)

કહયાન—યમન.

આઠ બહાર બાગમે ખુલખુલ કપસમે હયે—તર્જ.

મહેલેકા—આઠ બહાર બાગમે ઝીંદામે હમ ચલે;
ખાતે હુવે જવાનોંમે ખુડેકા ગમ ચલે—આઈ.
દીનાર લેકે ખુડેસે બેચે મુજેહ પદર;
લેકે જીગરપે હમનેબી દાધે દીરમ ચલે—આઈ.
શાદીકરેગા ખુદા મુઆ મુજસે ક્યા મજાલ;
તલવાર જબ તલક ના ખુદાકી કસમ ચલે—આઈ.
નાચાર હુકમે આપસે તંગ હયે ફલકસે હમ;
બાબાકા બુદમ તેરા ઉઠાયે સીતમ ચલે—આઈ.

રકનેકે હમ ઝરીફ નહી ચલતે જયેંગે;
જળ તકકે રાહે ધરકમે અપને કદમ ચલે—આઇ.
(જના મહેલેકાકા અઝમતકે સાત.)

ખાખ પહેલા—પરદા યૌથા.

રાસ્તા.

(આના અઝમતકા.)

ઝખાની.

અઝમત—માહેલેકાકો મેરે સાહેબ લાલખાંકે મદ્રાનકો રવાના કર
ચુકી હું, મંએબી આહીસ્તા આહીસ્તા જાઉંગી, મગર યેક
ગાના તુમ સખકો સુનાઉંગી.

શુલા—કહયાન—ફુમરી.

રાજ મંએ બન જાઉરે તોહું રાની બંનાઉ—તર્જ.

અઝમત—જો રાજકે મન લાવે વહી રાની કહાવે—જો.
આકા હમારે બનકે ફુલા ફુલહન મુજકો બનાવે—વહી.
ઓભી હયે ખુડા મંએબી હું ખુડી દેખ જવાં જલ જાએ—વહી.
ખુડે મીઆ ગર જવાં ઔરતસે શાદી કર પચતાવે—વહી.
ખુડા ખુડેકી દેખ મહોખ્ખત જવાં ન ક્યું શરમાવે—વહી.
ખુડે મદકી જવાં હો ઔરત ગમ ખા ખા મરજાવે—વહી.
ખુડેસે ખુડી જવાં જવાંસે લુફ ઝરીફ ઉઠાવે—વહી.
(જના અઝમતકા.)

બાબ પહેલા—પરદા પાંચવા.

કોઠા.

(માહેલેકા કોઠે પર બયેકી હુવી અપને હરબો હાલ ગાના.)

જલા—કહયાન—લાવની.

હવસકો હમને જના હયે ખુરાઈકા ખજાના હયે—તર્જ.

માહેલેકા—નહી પાસ યાર જાની હયે યહાં જોશે જવાની હયે—નહી.
અયેસી જવાની આઈ હયે જયેસી ચમનમે બહાર.
ગુન્યે ખીલ કર ગુલ હુવે મએ ખુલખુલે ખીમાર,
ગુલીસ્તાં અર્ગવાની હયે નહી પાસ યાર જાની હયે—યહાં.
જંજન હુના ક્યું ન હો કી મંએ સખ સીંગાર,
આક ન હો ક્યું કર મેરા સીના મીરસે અનાર,
દો રોઝા ઝીન્દગાની હયે નહી પાસ યાર જાની હયે—યહાં.
બગએરે શૌહર કય તલક રહું ઝરીરે ઝાર.
ક્યું ન પડું બેચએન હો ઝરીરેકે અશબાર,
હુવા ખુ ગમસે પાની હયે નહી પાસ યાર જાની હયે—યહાં.

(બાંકેમીઆકા આના માહેલેકા પર આશક હો ગાના)

સારંગ—ગઝલ.

ક્યા ખવાબે પરેશાં દીખાયા મેરે અહ્લાહ—તર્જ.

બાંકેમીઆ—યા હુર યા પરી યા મલક હયે બશર નહીં;
હયેરાં હું ક્યા કહું મુજેહ અપની ખબર નહીં—યા.
કોકે પે કઓન બયેદા હયે યા બકે તુર હયે;
જોયા સરાપા તુર હયે શમ્સે કમર નહીં—યા.

યારજ બનાદે મુજકે તુ ઈસ બુતકા ખીરદમન;
 ના કુસે આહમે મેરે મુતલક અસર નહી—યા.
 અખર કમા હદક કીયા તીરે નીગાહકા;
 દીલ છન ગયા હયે પહેલુમે સાખીત જુગર નહી—યા.
 આગાજ હયે યે દેખીએ અન્નમ અયે ઝરીદ;
 વહશીકો સંગે તીફલોંકા ખાફી ખતર નહી—યા.

(માહલેકા બાંકેમીઆપર આશુક હો હસરતસે ગાતા)

કાલીંગડા—ખ્યાલ.

અરે હારે કર તુ ધીઆન—તર્જ.

માહલેકા—ક્યા પીઆરા હયે જવાન,

ઈસ્કી અદને મારા મુજકો. મીલે યે ક્યું દીલઆરા મુજકો;
 હું મંએ બહોત હયેરાન—ક્યા પીઆરા હયે જવાન.
 તીર ઈસ્કકા આહ જુગરપર લગા મેરે કારી;
 વસ્લ મઅરસર હોતો ઉસ્કા નીકલે મેરે અરમાન—ક્યા.

(બાંકેમીઆ દીલાસા દેના માહલેકાકો)

જુલા—ઝીંઝોદી.

જુઆ તુજપર વારા મંએને જુઆ તુજ પર વારા—તર્જ.

બાંકેમીઆ—લે લાગુંગા નીચે આઓ લે લાગુંગા આઓ;
 ગર અલના હો તો ફરમાવો લે લાગુંગા આઓ.
 અપને શહરકો છોડકે જાની દુર નીકલ જાયેંગે હમ;
 ખુડે મીઆસે મત ગલરાઓ લે લાગુંગા આઓ.
 દીલસે તાબેદાર હું તેરા શીદા હું તુજપર માહલેકા;
 યારસે અપને મત શરમાવો લે લાગુંગા આઓ.

ઉતરદે તુમ કોઈસે અપને આઓ ગલેસે લીપટખઓ;
ઝરીફ્સે કુચ લુખ ઉઠાઓ લે લાગુંગા આઓ.

ઝખાની.

મહુલેકા--આયે જાને મન અખ તુમ યહાંસે જલદ રવાના હો,
અયંસા ન હો કીસીકો અપને રાઝકી ખખર હો જાયે.

(જાના બાંકેમીઆકા)

બાખ પહેલા—પરદા છઠ્ઠા.

મકાન.

(આના લાલખાં ખુશીદા ગાના ગાતે હુવે.)

હોરી.

ગુમાની આજ હોરી હયે ખેત્રે ગુમાની--તજ.

લાલખાં--જવાની મોરી સારી ગધરે જવાની.

આયા ખુડાયા જાહ સીયાહી સુરત હયે સુરદેકે સાની.
મહુલેકાસે મંએ શાદી કરંગા દીલમે યેહી બાત ઠાની.
નહી શાદી હયે ખીગાની હાયે જવાની--મોરી.
લોગ હયે કહેતે ખુડાપે મે શાદી કરના હયે નાદાની,
મંએ તો ફહુતનમે તાકત હયે જખતક કરતા રહું શાદમાની
કટે અયેશમે ઝીન્દગાની હાયે જવાની--મોરી.
માહુલેકાસે મંએ શાદી કરકે કરતા રહું પાસબાની
હાતોંસે ખાના ખીલાકે મંએ ઉરકો ઠંડા પીલાઊંગા પાની,
મુજેહ હોગી રોટીયાં પકાની હાયે જવાની--મોરી.

જાત્રીંગા બાહર મંચે તાલા લગાકે દરવાઝેકો મુલતાની,
મેરે ગયે બાદ ભાગ ન જાવે માહલેકા હયે દીવાની,
નસીબોંકી હયે કદાની હાયે જવાની—ગારી.

ઝખાની.

લાલખાં—અયે અઝમત તુ કીદર હયે ?

અઝમત—હુ હુઝુર હાઝર હું ક્યા ફરમાતે હો ?

લાલખાં—માહલેકા કંહા હયે ?

અઝમત—આપકે કમરેમે હસ્તી ખેત્રતી બયેડી હયે.

લાલખાં—અઝમત યે લે અપને કમરેકા કુન્હુ હયે ચૌર દેખ
યાદ રખ યે બડે દીવાનખાનેકી બડી કુન્હુ હયે સંબાવના ?

અઝમત—હાં હાં સાહેબ મુજેહ તમામ કુન્હુઓંકી પયેદાન હયે,
મંચે ખુબ વાકેફ હું,

લાલખાં—સચ હયે અઝમત તુ બડી હુશીઆર હયે, તુજેહ મા-
લુમ તો હોગા, કે જખ મંચે માહલેકાકો લેં આને ગયા થા ઉસ્કે
બાપ જવાહરખાંસે યે શત કીયાથા કે તીન મહીનેમે માહલે-
કાકે સાત નંચે શાદી ન કીયા તો ચાલીસ હઝાર દીનાર જં
કઝ દીયા હું બતારે જરીમાના દંકે માહલેકાકો કુંવારીકા કુંવારી
ઉ કે પાસ રવાના કર દેતા.

અઝમત—અહુ સાહેબ વોતો મુજેહ સચ માલુમ હયે ઝો કામબી
લા કલામ મેરીહી સીફારીશસે અન્નમ પાયા હયે, સુનો સા-
હેબ મહેલકાકે વાલેદને મુજેહ અપને મકાનપર ખુલવાકે તુમારા
અહવાલ પુછા થા, મંચેનેલી જવાબ બા સવાબ દીયા, યાને મેરે
સાહેબ જયેસા પાક તીનત કંહી દુનીઆમે દુસરા નઝર ન

આયા. આજ મેરી સઘો દોસો બરસકી ઉઝ હુવી મગર ચેક રોઝબી મુજપર આંખ મહોખતકા ન દાલી જળ માહલેકાકે વાલેદને મુજસે તુમારી ચે તારીફ સુની તો ફરમાયા. કે તુ સચ કહેતી હયે, લાલખાં અયેસાહી નેક જવાન મદ હયે, જયેસા કે તુને બંયાનકી, દ્વારન મેરે સાન ખુલખુલે ખીમાર યાને માહલેકા તુરે અજસારકો રવાના કીયા

લાલખાં—અયે અઝમત સચ હયે કે તેરે ખુશખેને તેરી ઈઝઝતો આજર બચા રખી હયે, નહી તો ખુદા જનને તેરી ક્યા ક્યા ખરાબી કરતા, ખયેર મગર ચે તો બતા કે વો ઈફરારકે તીન મહીને પુરે હોને આયે અજ તેરી કહો ક્યા મરજ હયે ? શાદી કરેં યા નહી, માહલેકાકી આક્ષો ચલન કયેસી હયે ?

અઝમત—અયે સાહેબ સખ તરહકી ખયેર હયે, શીર શાદી કર-નેમે ક્યા દેર હયે ? સુનો અયેસી ખુબસુરત નઝો જવાન, કમ-સીન, કમસુખન, પરીફ, ગુલબદન, ગુન્યા દહન દુસરી આપકો મીલના બહોતહી મુશ્કીલ હયે, મગર ચેબી ખુબ યાદ રખો કે દુનીઆમે અયેસી ચાલાક દમખાઝબી દુસરી ન હોગી.

લાલખાં—(ગભરાકે) ક્યા ક્યા ક્યા કહી ઇરકા ઐર કી કી સે સે દીલ તો નહી લગા હયે ?

અઝમત—હાં હાં સાહેબ થોડે દીનસે દીલ તો ક્યા જન કુરબાન કરતી હયે.

લાલખાં—કી કી કી સ પર સ સ સ સાફ કી કી કી કયું નહી કહેતી ક ક ક કહો ?

અઝમત—અજ સાહેબ આપ ઈતના કયું ગભરા અયે ! મહેલેકા અમને મીઆ મીદુસે દીલ લગાઈ હયે ક્યા ખુરાકી ? કે તુમ ગ-ભરા ગયે હો ?

લાલખાં—અયે ચંડાલ બસ ચેહી બાત વાહીયાન થી કીસી મદ્દ-
સેતો દીલ નહી લગાઇ ?

અઝમત—અજી ઔર મદ્દસે ક્યા દીલ લગાઇગી, ઉરફ તો કોઈબી
મદ્દ પસંદ નહી આતા શીર વો ક્યા કીસીસે દીલ લગાઇગી !

લાલખાં—સચ હયે અઝમત સચ હયે, દુનાંઆમે મુજસા નચો
જવાન, પુરચરમાન, સાહેબે શાન દુસરા કચોન હયે ! જો
ઉરફો પસંદ કરેગી, અઝમત ઝરા દેખતો ચે મેરી અયેન જ-
વાની સુરત તુરાની કયેસી હયે ? મુજેહ તો ઝુરર પસંદ કા હોગી.

અઝમત—તો તો અજી સાહેબ આપકી જવાની મચોતકા ન
શાની હયે. સુતો જળ મુજસી પરીઝાદ તુમ પર આશકો શયેદા
હયે, શીર કહો આ લડકી તુમપર કુરબાનો શીદા યુ' ન હોગી ?
મંએ તુમ પર મરતી હું ક્યા કરું લાચાર હું ગલે પડને દરની હું !

લાલખાં—ક્યા તુ હમસે દીલ ભગી કરતી હયે ! કોઈ તેરે જેસા
બુડા હો ઉસ પર જાન દે, મુજપે ક્યું મરતી હયે. તુ બુડી મંએ
જવાન, કંહા ઝમી કંહા આસમાન, ખયેર અઝમત સુન માહ-
લેકાકે વાલેદ પાસ મંએ જાતા હું, ક્યું કે વો તીન મહીને ઇક-
સારકે તમામ હોને આયે, મંએ અપની શર્ત પુરી કરુંગા, મ-
ગર તુ માહલેકાકી નીચાહબાની કરના, અજી તુ મકાનમે જાકે
માહલેકાકો મેરે પાસ રવાના કરદે,

(જાના અઝમતકા કહેના લાલખાંકા.)

લાલખાં—મંએ હમેશા રાત દીન ખવાજમે ક્યા દેખતા હું ! કે
મેરી શાદી ના મુરાદી માહલેકાકે સાત હોનેકે વખત ચેક કાલી
બાહી, ટાંગે જલી, આડી શીર જાતી હયે, તોબાહ તોબાહ !

થે બદ શુગં હરવખ હુવા કરતા હયે, ખુદા ખયેર કરે, ખુદા-
પેમે હઝઝત રહે જાયે, જવાન ઔરતસે પાલા પડા હયે !

(માહલેકાકા ચાના હાતમે ચેક તોતા લીએ હુવે,
કહેના તોતેસે.)

સોરઠ—હુમરી,

એક ચતર નાર કર કર સીંગાર—તજ.

માહલેકા—ખોલ મીઠું જાન ચાખેગા પાન,
તુજ પર ઈસ ચાન જીઆ કરે કરવાન,
મીઆ મીઠું માન તુને મોરા મન લીનાં-ખોલ.
મીઠું મોહકુ ખોલ મીઠી ખર્તીયા ખોલ,
નહી મારં ઘોલ લી સુકત મોલ,
કરકે શીરીં જંબા તુને મોરા મન લીનો ખોલ.

(ગાના લાલખાં ચાર માહલેકા દોનો મીઝકે)

ગઝલ—મેરે ચારકો અયે સખા દે ખતા—તજ.

લાલખાં—મેરી મહેલેકા,
મહેલેકા—કહો કહેતો હો કયા;
લાલખાં—દેખ મુજકો ઝરા,
મહેલેકા—વાહ વાહજી મીઆ;
લાલખાં—દીલકી ખાત કહું,
મહેલેકા—કહો મંએ સુનતી હું;
લાલખાં—મંએ હું તુજપર શીદા,
મહેલેકા—વાહ વાહજી મીઆ;
લાલખાં—તુજસે શાદી કરે,

મહેલેકા—કહો શીર આગે ક્યા;
 લાલખાં—તુને દીલ લે લીઆ,
 મહેલેકા—વાહ વાહજી મીઆ;
 લાલખાં—ક્યા મંએ ખુડા હું જન,
 મહેલેકા—તોઆહ કહેતા હયે કઓન;
 લાલખાં—નઓ જ્યાં હું ભલા,
 મહેલેકા—વાહ વાહજી મીઆ;
 લાલખાં—યેક બોના તો દે,
 મહેલેકા—હટ હો જા પરે;
 લાલખાં—પાઊ ચુમુ તેરા,
 મહેલેકા—વાહ વાહજી મીઆ;
 લાલખાં—પાસ આ દીલરખા,
 મહેલેકા—કીજીએ કુચ હયા;
 લાલખાં—હું ગલેસે લગા,
 મહેલેકા—વાહ વાહજી મીઆ.

ઝીંઝોટી—કુમરી.

માનુ માનુ નાહી તોરી બતીયાંરે—તર્જ.

લાલખાં—કહે ખુડા મોહે જુદી સારી બતીયાંરે;
 ખુડા નહી હું મંએ હું જવાન—કહે.
 ખુડાપા તનકા મનમાં જવાની;
 કાદુ તડપ તડપ દીન રતીયાંરે—ખુડા.
 ખુડેકી સુરત મનમે મહોખ્ખત;
 દેખ ધડકત હયે મોરી બતીયાંરે—ખુડા.

જાકે મંએબી બનન આર્જી;
દેખ મોસે કરેગી મીઠી બતીયાંરે—બુડા.

(જના લાલખાંકા.)

ખમાચ—હુમરી.

મોરી ગુયાં લચક લચક ચલત મોહન આવે—તર્જ.

મહેલેકા—બુડેમીઆ હુમક હુમક ચલત પાછા ઉઠાકે ચકડાકે;

ચર ચર ચર ચર જુતીયાં બખવત,

મુંહ ગયે બનાકે—બુડે મીઆ.

લાંબી દાડી કુબડી પીઠ,

સર ચલે હીલાકે સર ચલે હીલાકે;

હાતમે લકડી મઝબુત પકડી,

ચલતે ખટ ખટાકે—બુડે મીઆ.

બાબ પહેલા—પરદા સાતવાં.

રાસ્તા.

(ચન્દ લડકોંકા આના ચલતે ચલતે ગાના.)

અંગ્રેજી—રાહ.

સખ જગમે મશહુર હો ગધજી મોહના રાનીકી રાસ્તી—તર્જ.

સખ—સખ મીલકે ચેક જા. ખેલ કરો,

૧-લડકા—મરતી ના ખાલી કીજીએ;

૨-લડકા—ચલો ગીલી દાંડુ લાવોજી,

૩-લડકા—ચંડુ લાવો ઉડાવોજી;

૪-લડકા—યા તીન ઘોડેપે ચડાવોજી,

૧-લડકા—ચુપ ચાપ હો ધાંધલ ન કીજીએ.

મંએ કાજી બનકે બયેહુંગા,

તુમ આઓ સખ ઈ-સાફકો;

૨-લડકા—નહી ઇસ્મે હયે મેરી મરઝી,

૩-લડકા—હમ તો સખ હયેંગે રાઝી,

૪-લડકા—હયે યે તો મતલબકા ગરઝી,

૧-લડકા—ચુપ ચાપ હો ધાંધલ ન કીજીએ.

દેખો દેખોજી ઓ આતા હયેગા.

પંએ સીધી જો સામને;

૨-લડકા—ચલો ઉસ્કે જાકે છોડેંગે,

૩-લડકા—છોડેંગે નહી છોડેંગે;

૪-લડકા—નહી ઉસ્સે ક્યુ મુંહ મોડેંગે,

૧-લડકા—ચુપ ચાપ હો ધાંધલ ન કીજીએ.

(આના પંએકા ગાના સખ લડકોં.)

૫૬—ઉઠાઓજી કુલાહડીયાં—તર્જ.

સખ—પંએ મીંઆ કાલે મુંહકે કંહા જાતે હો;

યે અંધેરી રાતમે ક્યું મુંહ દીખાતે હો—પંએ.

સરકે બાલ બકરે જયેસે ક્યું ખુન્નતે હો;

ઉજલે ઉજલે દાંતકો ક્યું ફીચ ફીચાતે હો—પંએ.

ભંયેસ જયેસે પેટકો ક્યું આગે લાતે હો;

પીલે પીલે અંખીયાકો ક્યું મીચ મીચાતે હો—પંએ.

કાલે કાલે મુંઢ પે તેલ ક્યું લગાતે હો;
કાપલે જયેસે રંગકો શીર ક્યું ચમકાતે હો—પંબે.
(પંબે ખદ્દા હોકે મારતે મારતે ગાના.)

અંગેજી—કતઆ.

જયેસા કરના વયેસા ભરના—તર્જ.

પંબે—

ભર લાત માઈંગા દાંત તોડ દાલુંગા હરધુત હરધુત ધુત ધુત ધુત,
ચીદીકો ચતાએગે જીને ન જાંચાગે હરધુત હરધુત ધુત ધુત ધુત,
કયેચી યે બેદાદ ચએનાન યાલાદ હરધુત હરધુત ધુત ધુત ધુત,
ઈડરબી મારો ઉડરબી મારો હરધુત હરધુત ધુત ધુત ધુત,
જે અમકો ચતાએગા અમ કયા ખા જાયેગા,
જો આગે આયેગા પીછે ન જાયેગા,
અમ પંબે દીવાના અમ ચીદી મચનાના,
અમ મડદી મડદાના હરધુત ધુત.

(લાગ જના લડકાંકે પીછે પંબેકા આના બાંકેમીઆં અપને
દોસ્તોંકે સાત આપસમે બાંતે કરતે હુવે આહમકીપર
બડે મીઆં લાલખાંકે.)

ઝબાની.

૧-દોસ્ત—ઝ્યા જળ સઓ સવાસો બગસકી ઉઝ હુવી તળ ચ-
ઓદા પંદરા બરસકી લડકીસે શાદી કરતા હયે ! વાહ વાહ ક્યું
ન હો, બડે મીઆકી અકલ મારે ગઈ !

બયેત.

મસલ યે સચ હયે અઝસે ખામ;
ચુડા ધોડા લાલ લગામ.

ઝખાની.

૨-દોસ્ત—અરે ભાઈ તુજેહ કુચ માલુમ હયે, કે કિસ પરીકા યે બાકેમીઆ ઉડાસે જાને વાસે હંચે ?

૧-દોસ્ત—અયે ખીરાદર ક્યા યે ખાત સચી હયે, યા જુઠ, કે તુ કિસ પરી ઝાદકો ઉડાસે જાયેગા ?

ખાંકેમીઆ—અફસોસ સદ અફસોસ ક્યા કહું જાજ કિસ દીલખ-રકે મકાન કે કરીખ જાતા હું જૌર દીલે બેકરારકો તસક્વી દેતા હું, મગર જીગર મેરા ખન્ગરે ગમસે ફેગાર હોતા હયે ! જાજ આ માહરકે ચશમે મસ્તસે હોચાર હોતા હું અસ તીરે નઝર દાલસે પાર હોતા હયે ! લાચાર હું ક્યા કરું કોઈ તદખીર વ-રલકા બનતી નહી !

૧-દોસ્ત—અયે દોસ્ત ચેક જૌરતકુ લે જાના અદની ખાત હયે તુને કયેસે કયેસે સખ કામ અઆસાની તમામ અન્જામ કર દેતા હયે, શીર કહો યે ક્યા મુશ્કીલ હયે યેબી આસાન હો જાયેગા.

૨-દોસ્ત—અહા અયે ખીરાદર સુન જાજ તેરા યે કામ બદ અન્જામ બસદ આલાગ તમામ હોગા, તુ હમારી ક્યા મહેમાની કરેગા ? હમ ઝરર તુજસે દીફત લેંગે.

ખાંકેમીઆ—અયે દોસ્તો તુમ ક્યા ક્યા ખાઓજે, મીઠાઈયાં કે નામ બંયાન કરના ઝુરર હયે. જોકે મશહુર નઝદીકો દુર હયે, ઉરમેસે જી ચાહેસો ખા લો. યે બન્દા ખીલાને મૈજુદ હયે, વાહ વાહ સુનો ભાઈ બખ્ષીમે માંડવીકા બદામી હલવા, ભોલેશરકી ખાસુંદી, ફનસવાડીકા મસાલેદાર દુધ, ભેંડી ખાઝારકી કુલશી, ધોળીતલાવકી એસકરીમ, લુકમાનકા ફાલુદા, જૌહરી બ.ઝા-

રકી ગગનગાંધીએ, અગર ચે પસંદ હોતો ખાઓ નહી તો સુનો દીલ્લીકા સોલન હલવા, સુરતકી બરફી, મથુરાકે પેંડે, માહે-મકા શુકા હલવા, નાગપુરકા ફુરેટ, પુનાકા લંબા ગાંડા, બાદ ઉરકે કન્ત્રી શરાબ લા જવાબ બેવડા મસાલા દલ્લચી ગુલાબ, રાસી ફેની તાડી, જગ ખાના ખરાબ, ઉરકે સાત ચને કુરમરે સુકે બોમીલ, કુફને ક્યાબ, લાઈ ખાઓ ખાઓ. જી ચાહાસો ખાઓ, મત શરમાઓ ઝૌર બાકી ક્યા રહા. અગર મંએ બુલા હો તો તુમ ચાદ દીલાઓ, વોબી લા ખીલાતા હું ?

૧-દોસ્ત—હાં હાં હાં ! જૈસ બસ ! અરે લાઈ ચે ક્યા ગઝબ કરતા હયે ! હમારા પેટ ભર ગયા !

ખાંકેમીઆ—અરે ખાઓજી ખાઓ. ઝૌર થોડાસા,

૧-દોસ્ત—બસ બસ હમારા પેટભી ભર ગયા, શરાબકા નશાભી હો ગયા, વાહ વાહ બાતોમે ચેહ ઝાએકા ઝૌર મઝેદદારી હયે ! ખુદા ન કરે કે કબી કુચ ખાચેંગે ક્યા જને ક્યા હાલત હોગી ! લાઈ ખુદારા ખામુશ હો મુંહ બંદ કરલે !

૨-દોસ્ત—ચલો ચલો યારો વખત મુફત જતા હયે, વાહીયાત બાતોમે કુચ હાત આતા હયે !

ખાંકેમીઆ—હાં લાઈ ચલો મગર ચેક ગઝત માહલેકા મેરી દીલર-બાદે સરાપામે લીખી હયે, મંએ ગાતા હું તુમ સુનો, ઝૌર દાદ દો, શૌર ચલો, જહાં ચલના હો.

કમેદ—ગઝલ.

કાસીદા લાદે ખખર ચારકે ધર આનેકી—તર્જ.

ખાંકેમીઆ—માહો ખુરશીદસે અફઝું હયે સીવા રંએ સનમ;
કે કલમકો નહી તાકત બે કરે વરફ રકમ—માહો.

માહે નઓ અબર હયે ઔર સાફ હયે દન્દાં ઝાદર;
 દોનો લખલાલે બદ્દશાની હયે મરજાંકી કસમ-માહો.
 આહે બાબલ હયે ઝકન ઔર સુરાહી ગરદન;
 સીનાવો સાફ હયે બસ કહેતે હયે આઈના હમ-માહો.
 ચમને છુરનમે હયે સરવે રવાં કદ ઉરકા;
 શુલ બદન ગુન્ઘા દહન ગારતે ઈમાં દરદમ—માહો.
 કઓનસી દીલઔ તરબીહ કે મંઓ હયેરાં હું;
 કમરે પારકો અન્કા કોઈ કહેતા હયે અદમ—માહો.

ઝમાની.

૧-દોસ્ત—વાહ લાઇ વાહ ! ખુબ સરાપા સુનાયા, કે હમારેબી
 મુંહમે હસરતસે પાની ભર આયા, બસ અબ ચલો જાયે.

(જના સખકા)

બાબ પહેલા—પરદા આઠવાં.

મકાન આગાસીકા.

(હરમે લાલખાંકા આના ખીઆલી ખાંતે કરકે દીલકો સમજના.)

ઝમાની.

લાલખાં—મંએને તો મહેલેકાકી નીગાહબાનીકા પકા બંદોબસ્ત
 કર ચુકા હું મગર દસ દરવાઝેકોબી તાલા લગાના આહીએ કયું
 કે શીર કીસી ખાતકા દીલપર ખટકા ન રહેગા, લલા અપના
 પંબે અબી તક કયું નહી આયા ! જબ વો યહાં આયેગા બાદ
 મંએ દરવાઝેકુ તાલા લગા બાહરે જાઝિગાં.

(આના પાંખેકા સરપે ગઠડી લેકે, વો ગઠડી ઝમીન પર
પટક ઉસીપર ખયેઠકે કહેના)

પંખે--જાઓ એ સુચર તુમ અમપર બેતો, અખ અમ તુમ પર
બેતો, હમારા ચાખ યેચા કરાખ હયે. યેક ડમ અમકો આરામી
નઈ દેઓ, અમકો યેચા ચુચ્યા આતા કે યેક ફેંટ મારો ઉચકા
નાક તોડ દાલો.

લાલખાં--અયે શયેતાન બે ઈમાન તુ યે ક્યા બકતા હયે, ઇધર
તો આ, ઇધર તો આ ?

પંખે--ક ક ક કુચ નહી, ખુદાવન્દ તુમકો દુઆ હેતા થા ઐર કુચ
નહી.

લાલખાં--અહા ઇધર તો આ ક્યા દોઆ હેતા થા, મંઓબી તો
ઝરા સુતુ ?

પંખે--આયા ચાખ અમ આયા, યે આયા, ખુદાવંદ !

લાલખાં--અયે પંખે તુ ઈમાની હયે યા બે ઇમાની હયે, સચ કહો,

પંખે--હાં ચાખ અમ છોતા ઈમાની તુમ બડા ઇમાની.

લાલખાં--અયે ગધે ક્યા ઇમાનબી છોટા બડા હોતા હયે, યે તુ
ક્યા બકતા હયે, અયે પંખે ઇમાની કીરકો કહેતે હયે, તુ કુચ
સમજતા હયે ?

પંખે--અલખત અમ કુચ સમજતા હયે, વહા અમકો ખબરી
હયે, સુનો ચાખ યે લંબા દારી પકડો તુમ બડા ઇમાની અમ
છોતા દારી પકરો, અમ છોતા ઇમાની.

લાલખાં--તોબાહ તોબાહ ! ક્યા ગધેમે કામ પડા હયે, ખબર
અયે, પંખે તુ છોટા ઇમાનીતો હયે યા નહી ?

પંખે—અલબત્ત અલબત્ત અમ છોટા ઇમાની થે વા દેખો અમારા દારી છોટા અમ છોટા ઇમાની.

લાલખાં—અથે પંખે તુ સચી સચી બાત કહેગા ?

પંખે—હાં હાં ચાખ અમકો ક્યા ઈનામી દેગા.

લાલખાં—લે થે પએસા અબ સચ બતા કે હમારે મકાનમે કુચ ખુરા કામબી અબી હોતા હયે ?

પંખે—હાં હાં ચાખ ખુરા કામ બોટ બોટ બોટ હોતાએ ?

લાલખાં—ક્યા ક્યા ! બહોત હોતા હયે !, તો તુ મુજેહ અબતક ખબર ક્યું ન દીયા ! અથે શયેતાન બેઈમાન બલા બયાન તો કર વો ખરાબ કામ ક્યા હોતા હયે ?

પંખે—ચુનો ચાખ ચુનો, અમકો હરડમ મારતેમ, બોટ કુન્દી કરતેમ, અમ માર ખાતેમ, ભાગતા શીર તેમ, ઇદરી જાઓ ડિ-દરી જાઓ, ક્યા કરો ચુપ.

લાલખાં—બસ ઇતનાહી ખુરા કામ હોતા હયે યા ચૌર કુચ ?

પંખે—ચૌર કુચ નહી ચાખ, ક્યા થે કામ ખુરા નઈ કરાખ નઈ, નઈતો અછા હયે, અમ ગરીબકો મારતેમ.

લાલખાં—બસ ચુપ રહો ગધા ક્યા મારતેમ મારતેમ બકતા હયે ? સુન અખ મંએ બાહેર જતાહું યહાં સીચા તેરે ચૌર કોઈ મદ નહી, ખબરદાર અછી તરાહસે ઘરકી પાસબાની કરના. ચૌર ગએર આદમીકો અંદર ન જાને દેના. સુના મંએ મકાનમે જાકે મહેસેકાકો તસક્કી દે આતા હું, વો જાને મન મેરી જુદાઈસે ગ-બરા ગઈ હોગી.

(જાના લાલખાંકા મકાનમે કહેના પંખેકા)

પંખે—ખાના કરાખ, ચલા નાચ, ચએતાન ચોલાલી, પંખે ધદરી
ચાઓ ઉદરી જાઓ, અમ ગુલામ અમ ગુલામ.

(સરકુ પીટકે ગાના.)

સરવરા સરવરા અમન દીક્ષમ—તર્જ.

પંખે—મંએ ગુલામ મંએ ગુલામ રાત દીન કામ કરં;
થકે મરં કએ હુવે બરસ—મંએ ગુલામ
હયે ખુદા ચોખમે બજ મંએ જહનમમે પડા,
તુ મુચીબતચે હુડા કએ હુવે બરસ—મંએ
(આના લાલખાંકા કહેના પંખેસે.)

ઝખાની.

લાલખાં—અયે પખે અખ તુ અંદર જાકે દરવાઝેકુ બંદ કર હુશી-
ચારીસે બયેઠે રહો, મંએ બાહરસે તાલા લગા કુન્જ અપને
સાત લીએ જતા હું. દેખ ખબરદારીસે રહેના ? (થોડાસ
અંગે બડકે કહેના) અખ કીસી ખાતકા અંદીશા ન રહા કોખ
ગએર મદ આદમી ડ્યું કર વરકે અંદર જાયેગા, ચલો જાકે
જદ વાપસ આના ચાહીએ.

(જનતા લાલખાંકા આના બાકેમંઆ ગવંયા બનકે હાતમે દોતારા
લીએ હુવે, લંગડતે લંગડતે કહેના.)

બાંકેમીઆ--વાહ વાહ બડે મીઆ તો ક્યા અકડસે ચલે ગયે,
અખ યે બાંકેમીઆકો મઝાહ મીલેગા. પહેલે અપને કાલે મુંદકે
શયેતાનકો ખુલાના ચાહીએ. ડ્યું કે વા પંખે શીદી મેરે ગા-
નેકા આશક હયે મંએ કુચ ગાઊંગા પંખેખાંબી આયેગા,
ચીર મેરી દીક્ષખાંબી મેરે ગાનેકા આવાજ મુનકે ઝુરર અપને

કોઢેપર આ બહર સુરત આપની સુરત મુજોહ દીખાએગી, પ-
હેલે કુચ ગાના ચાહીએ.

છલા.

બાંકેમીઆ--તુલસી મગન બહી રામ ગુન ગાએ કે--તુલસી.

રાગ ખાવે લાડુ પેંડા બરરી મંગાએ કે;

સાદુ ખાવે સુખી પુરી ભોગ લગાએ કે--તુલસી.

રાગ એડે શાલ દોશાલા પલંગ બીછાએકે;

સાદુ એડે મીઠા છાલા ધુની રમાયે કે--તુલસી.

રાગ બયેકે હાતી થોડા પાલકી મંગાએકે;

સાદુ ચલે ભુંયા ભુંયા કીંગરી બગાએ કે--તુલસી.

પંખે--અરે કેના હયેરે મીઆ મીટું, છદરી આઓ છદરી આઓ ?

બાંકેમીઆ--હા હો સલામ આલેકુમ શીદી બાદશાહ, થોડા ગા-

ના હમારા સુનોગે ? (શરાબકી બોતલ દીખાકે કહેના) છધર

તો દેખો ચેક અઝીઝ બાત મીઝને ચે બોતલ શરાબે નાયાબ દીવા,

આઓ હમ તુમ મીઝકે પીએ ?

પંખે--હાં હાં અમળી પીએગા હુમળી પીઓ, અમ કીચકો નઈ

દરો, તુમળી નઇ દરો, અમારા ચાખ બારી જાઓ ધરીમે નઇ,

છદરી આઓ છદરી આઓ દાર પીઓ થોડા ગાના ચુનાઓ.

(બાંકેમીઆ બોતલ પંખેકુ દેકે ગાના)

હુમરી.

અજ મંએ તોં જાને ન દુંગી ગોસઘયાં--તર્જ.

બાંકેમીઆ--અરે મોકો છાંડ ગઇ દીલગની--અરે મોકો.

હુંડને જાકો જાટકત હું મંએ,

પાયો ન વાકા નશાનીરે--મોકો છાંડ ગયો.
 દાસ જરીફકી ખયર ન લીની;
 દરદર ખાક હયે છાંનીરે--મોકો છાંડ ગયો.

ઝખાની.

પંખે--છટ છટ અમ કુચ નઈ ચમગ્ન. દેખો અળી અમ ગાતાયે
 તુમ ચુનો કુચ ચુનો ?

છલા--ખાચા સાચ તુમડી ભરો--તર્જ.

પંખે--ચીદી ચાચ કાલા કાલા હો ચીદી ચાચ કાલા કાલા,
 કાલા મુંગોરે ચે બેતર ચોખમે ચંદર કાલા કાલા-હો ચીદીચાચ.
 અમળી કાલા મા ળી કાલા કાલા હમારા ખાપ.
 કાલા મત્રા ચોખમે આલા જયેચે ગુલ ગુલાખ--ચીદી ચાચ.
 (આના કોડપર અઝમતકા આર કહેના પંખેસે ગા-
 નેમે, પંખે જવાળ દેના)

બોપાલી-ગઝલ--અંમેછ તર્જ.

પુરખ પછમ ઉતર દખત--તર્જ.

અઝમત--પંખે પંખે

પંખે--અરરર હાં હાં

અઝમત--નીચે કયા હયે ચે તાફાન

કચોત હયે નીચે

પંખે--દોચ હમારા

અઝમત--લ ગડા ક્યું હયે ચે ઇન્સાન--પંખે પંખે

અઝમત--છાકટા ગધા

પંખે--મીઝાલ કુતીઆ

બાંકેમીઆ--દોનો હંચે પુરે શયેતાન

અઝમત--હંચેર ઝરા તુ

પંખે--કરેગી કયા તુ

અઝમત--કાદુ આ કર તેરા કાન--પંખે પંખે.

પંખે--ચલ ચલ બુદીયા

અઝમત--દેખો મુઆ

બાંકેમીઆ--કયું લડતે દોનો નાદાન

અઝમત--ગુલામ સીધી

પંખે--દુમ હયે લૌંદી

બાંકેમીઆ--દો હંચે પકે બેઈમાન--પંખે પંખે.

પંચમ - મસનવી.

અરી જોગન અયે દર્દકી મુખનેઝા--તર્જ.

બાંકેમીઆ--અયે બીખી કયું હોતે હો નાદક ખકા;

જનને દો સુનીએગા ગાના મેરા--અયે.

લાચાર હું મંએ ગરીબ ગવૈયા;

દેખો હુતર કચુ કરના અતા--જનનેદા.

ઝમાની.

અઝમત--અયે બેચારે ગુરખતકે મારે મંએ કયા કરું જાચાર હું.

સુન હમારે માલેકકા હુકમ હયે કે કોઈબી ગએર મર્દ ઘરમે ન

આને પાએ, જરૂદ મહાસે ચલે જા ?

બાંકેમીઆ--લજા બડાખી યે બાહુરસે તાજા કયું લગાયા હયે

શાયેદ ઈરકી કુન્જલી તુમારે પાસ હોગી ?

અઝમત--ક્યા બાહરેસે તાલા લગાયા હયે. ચે ફીસને લગાયા હોગા ! અયે પંખે કંઠેરેમેસે હાત દાલકે દેખતો ! (પંખે હાત કંઠેરેમે દાલકે તાલા દેખકે કહેના અઝમતસે ,

પંખે--હા હાં હયે તો ચચ, એચા કેચા તાલા હમારે ચીરચેચી ચે બડા હયે, અપના ચાખ લગાઓ બાહાર જાઓ.

અઝમત--ક્યા ચે બુઠેમીઆકી અકલ મારે ગઈ. કે મેરાબી એતે-બાર નહી કીયા, જો બાહરેસે તાલા લગાકે ગએ. અબ મુજેહલી કયેદ કીયા, ખએર અબ જો કુચ મુજસે હો સકેગા વો કર દીખાતી હું. બુઠેમીઆકો તાલા લંગાનેકા મળ્નહ ચકાતી હું.

બાંકેમીઆ--અયે અમાજન અગર આપકા હુકમ હોતો મંએ ચે દીવાર ક્વાનકે અંદર આઝી.

(મહેલેકાકા આના કોઠેપર, કહેના અઝમતસે)

મહેલેકા--અયે અઝમત કમરેમે બયેઠે બયેઠે દીલ મેરા બહોત ગલરાતા હયે, મુજેહ ઇજાઝત દેતો મંએબી તેરે સાત સએર બાગકી કરં, ચૈાર કુચ દીલ બહેલાઝી !

અઝમત--તોબાહ તોબાહ ! અયે મહેલેકા તુ યહાં કયું આઇ ખુદા ખએર કરે, ઇં ગુલે દીગર શયુક્ત.

બાંકેમીઆ--અયે અમાજન અગર આઇ તો ક્યા હુવા ! સચ હએ કે બીચારીકા દીલ કમરેમે ગલરાતા હોગા, નીચે ઉતર આનેકી ઇજાઝત દો. ચૈાર મંએબી સુનો ચેક ગાના મહોબ્બત આના ગાકે સુનાતા હું. તુમબી બહોત ખુશ હોગે.

અઝમત--નહી બાબા નહી યહાં મહોબ્બતકે ગાનેકા કુચ કામ નહી, હાં અગર તુજકો ખારવેકી ગત બજના આતી હો તો

બાળ, મંએ ખુદ નાચતી હું, કે તેરી ઉમ્મ બરમે દેખના તો
ક્યા મગર સૂતાભી ન હોગે.

બાંકેમીઆ--અણ બડીબી ગત તો મંએ અયેસી બળગી જીરકો
સુનકર તુમકો જોશ આયેગા, જવાન હો જાઓગી, પહેલે મુ-
જેહ મકાનકે અંદર આને દો, ભલા મંએ કયતક બાહર ખડે
રહું, ગઝબકી શબનમં બરસતી હયે, ઉચ્કી સરદીસે મેરા આ-
વાજ બમ ચૌર તુમારા સુર કમ હો જાઓગા

અઝમત--અયે જવાન તુ તો લંગડા હયે, દીવાર ફાંદકે કયું કર
અંદર આ સકેગા ?

બાંકેમીઆ--અણ યે આપને સચ કહેતી હયે, મગર આપકા
હુકમ હોતો કીસી ન કીસી તઓરસે અંદર આ જાના હું.

અઝમત--અણ જીસ તરાહ તુજસે બને અંદર આ જા, અયે પં-
બે તુ મેરે સાત ચલ. મહેલેકાકો યલાં રહેને દે.

(જાના અઝમત ચૌર પંબેકા, આના બાંકેમીઆ દીવાર
ફાંદકે, ગાના મહેલેકાકા.)

સારંગ--ગજલ.

ક્યા ખવાબે પરેશાં દીખાયા મેરે અલાહ--તર્જ.

મહેલેકા--બાબા મેરે કીસ ચાહસે હયે ચાહમે દાલે;
ઝર લે જવાં બેટી કીયે ખુડેકે હવાલે--બાબા.
ખુડાબી વો અયેસા કે નહી દાંત હયે મુંહમે;
સરહીલતા હયે દમ ધુટતા હયે અબજાંકે હંથેલાલે-બા.
હયે ઉમ્મબી સો સાલકી ચૌર કદ હયે ખમીદા;
ધસ તઓરકે ખુડેકે ખુદા જલ્દ ઉદાસે--બાબા.
હોતેહી જવાં ખુડેસે શાદી મેરી ટહેરી;

બચપનમે મુજેહ ઈસ લીએ થે નાઝસે પાસે—બાબા.
 ઘર બયેઠે ઝરીફે દીલે અફગાર ચકી હયે;
 પએદા અબી યહાં હોગે મેરે ચાકને વાલે—બાબા.
 (આના બાકેમીઆકા.)

ઝખાના.

બાકેમીઆ—અયે ખુતે તનાઝ સરાપા અંદાઝ, અશ્વા પરદાઝ
 ચેક નઝર ઇધરબી હો જાયે.

ભયેરવી—ગઝલ.

મરતા હું તેરે હીજમે અયે યાર ખબર લે—તર્જ.

બાકેમીઆ—મર જાયેગા શયેદા તેરા અયે જાન ખબર લે;
 હોતી હયે રવાં તનસે મેરી જાન ખબર લે—મર.
 દે બોસએ લબ આ મેરે સીનેસે લીપટ જા;
 હયે વસ્ત્રકી દીલમે મેરે અરમાન ખબર લે—મર.
 અલ્તાફસે તુ પાસ મુજેહ અપને ખુલા લે;
 વક્ષાહ ન ભુલુ તેરા અહેસાન ખબર લે—મર.
 સુરત તેરી કરદી મુજેહ વહશી ઝરીફ આસા;
 કી મો બમો ઝુલ્ફોને પરેશાન ખબર લે—મર.

ભયેરવી—ગઝલ.

ખુલ ખુલે શયેદાને પુછા ગુલસે યું રોઝે બદાર—તર્જ.

મહેલેકા—સખ કર અયે યાર જાની કયું હયે ઇતના બે કરાર;
 ક્યા અજબ તુજસે મંરી શાદી કરે પરવરદીગાર—સ.
 જાતે હયે જો શઓકસે ગુલ તોલનેકો બાગમે;
 બાદ ગુલ મીલતા હયે પહેલે દેતે હયે તકલીફ ખાર—સ.

ઈશકમે ઇસ તરહકી ઇજ્જ ઉઠાની ચાહીએ;
 શીર મઅરસર યારકા હો જાના હયે બોસા કનાર-સ.
 દહો ગમ રન્જો અલમ સહેવા રહો મીરસે ઝરોફ;
 જાયેગી યેક દીન ખેઝાં આર આયેગી ફરસે બહાર-સ.

કાનડા—ખયાલ.

ધર જાનેદે છાંડ મોરી બૈયાં—તર્જ.

ખાંકે મીઆ—

તોહે પર બલ બલ જાગી. દેખકે મુખડા પીઆરા પીઆરા—તોહે.
 આલ કરત હું તોહે પર મરત હું, તાડપત હું દીન રએન રી,
 અગીત પ્રેમકી બડક રહી હયે તોહે ખીન જલ જલ જાગી—દેખકે.
 ઘાસ જરીફકો છાંડો ન સજની તુમરે કારન જોગ લીયો,
 દગરકી તુમરે ખાક પીઅરવા મુખપર મલ મલ જાગી—દેખકે.

કાલીંગડા—કાહારવા.

મંએતો બાવરચીકી બેટી મેરા બાપ દાદુ મીઆ—તર્જ.

મહેલેકા—મંએતો કએદ હુવી હું મીઆ કહો બાહર કયેસે આજી;
 બુટેમીઆ લે આયે યહાં શાદી કરને મુજકો,
 તાલા દરવાજેકો લગા હયે કયેસી મીલું મંએ તુજકો—મં.
 નામ મેરા ખીમારે બુલ બુલ અમીરકી હું બેટી,
 લાલખાં હયે ધરકા માલેક વો બડા મંએ છોટી—મંએતો.
 કીયા હયે શર્તે શાદી ઉરને વાલીદસે હમારે,
 તીન મહીને યહાં રહુંગી સુનતે મેરે પીઆરે—મંએતો.
 બુડા મુઆ પસંદ નહીં મંએ ઈઝઝત કયેસી બચાજી,
 બગાકે મુજકો લે ચલે તો સાત તુમારે આજી—મંએતો.

ભાગ જાઓ જલદ પીઆરે આયેગા યહાં કોઈ,
નાહક તુમની ફસોએ સાહેબ મંએબી જાનો મુવી-મં.
તુમકો મુજસે મીલના હો તો બાગમે આના જાની,
ઝરર આવોએ તો કશ'ગી બદીલ તેરી મહેમાની-મંએનો.

ભયેરવી--ગજલ.

કોઇ કહો ક્યા મેરે પારકો પએછાનતે હો--તર્જ.

બાંકેમીઆ--યાદ રખના કે હમે જુલ ન જાના જાના,
કોઇ દીન ધરમે મેરે જુલસે આના જાના--યાદ.
આપકી દહે, જુદાઈસે મંએ મર જાગિંગા,
મલેકુલ મએતકો હોવેગા બહાના જાના--યાદ.
યાદ કર દસ્તે હીનાઇકો તેરે અશમસે મંએ,
હોગા અશકોંકે એવઝ ખુન બહાના જાના--યાદ.
હીજમે જીન્દા રહા ખુને જીગર ખાખાકે,
બદલે પાનાંકે મએ વસલ પીલાના જાના--યાદ.
આતીશે ઈશક સરાપાકો મેરે પુંકા હયે,
આહીએ વસલકે પાનીસે ખુજાના જાના--યાદ.
અશમે બહ દુર નલગ જાએ નઝર ગએરોંકી,
જાએ મરદુમ મેરી આંખોમે સમાના જાના--યાદ.
તુમસે હોતા હયે ઝરીશે દીસે અફગાર જુદા,
ઝખમ પર વસલકે મરહમકો લમાના જાના--યાદ.

બાબ હુસરા--પરદા પેહેલા.

બાગ.

(આના અઝમત ઔર બાંકેમીઆ કહેના અઝમતકા બાંકેમીઆસે.)

ઝખાની.

અઝમત—વાહ વાહ અયે મીઆ યે તુમને ખુશ સ્વાંગ બનલાયે.
બરે ભયેર પીએ હો, ગવૈયા બનકે યહાં આયે, મંઝેને તુમકો
પયેછાન લી, કે તુમ વહી મહેલેકાકે આશકે સાદેક હો, ભત્રા
અબ મુજેહ લોગ ક્યા કહેગે ! તેમાહ તોળાહ !

ખાંકેમીઆ—ક્યા કહેગે બયાન તે. કરો નાહક કયું ગભરાતી હો !

અઝમત—ક્યા કહેગે, કુટની યા દલાલા ઝાર ક્યા, નાહક બદનામ
હો જાઉંગી તુમારા ક્યા જાયેગા !

ખાંકેમીઆ—છટ છટ ધરમે કુટના પન તુમને ક્યા કીયા. મુનો
હમને તુમારી મહેલેકાસે બાત તક નહી કીયા; ભલા બડીબી
પાક મહોબ્બત કરનેમેબી અયેબ હયે ! અયે અમાજનન સચ કહે
કે તુમારી જવાનીમે તુમને ક્યા ક્યા મઝેહસે અયેશ કીયે હોગે !
ઝરા દીલમે ખીયાલ તો કરો કે મંઝે જવાન પુર અરમાન હું
ખુદાકે લીએ એકદમ મહેલેકાસે મીલને દોગે તુમારા અહેસાન
હોગા, આગે મુખ્તાર હો, જે ચાહો સો કરો !

અઝમત—અયે મીઆ તુમને સચ કહા જબ મેરી ઉઝ માહેલે-
કાકી જીતની થી, હજારો મેરે હામે ધરકમે ગીરફતાર મીરલે
માહી બેકાર થે મગર મંઝે અપના દીલ કીસીકુ ન દેતીથી, હાં
જરસેકે મેરી શાદી હુવીથી ઉસપર દીલો જાનસે કુરબાન રહે-
તીથી સદકા હો હોકે મરતીથી આપેર આ બેચારા ઈસ્કકા
મારા મર ગયા આહ અફસોસ ! યેહ તેરી સુરત ઉસ્કી શકલો
શબારતસે મીલતી જુલતી હયે, અયે મેરે પીઆરે ઈધર આ,
બગલગીર હો તો યેહ દીલે બેકારકે તરકીન હાસીલ હો જાયે !

બાંકેમીઆ--(અત્રગ હોકે) યે બુડીયા ઝરર શરાખ પી હયે,
 ઇન્કી મુદતગુસે સાફ માલુમ હોતા હયે અયેસા વક્ત શીર હાત
 ન આયેગા, અખ યેહી બહેતર હયે કે યેહ બુડીયાકે બગલગીર
 હો. અપના કામ ઉસ જવાનસે નીકાલુ (કરીખ બકે) અબ
 બડીખી મુનીએ મંએ યેક શર્તસે તુમારે બગલગીર હોતા હું,
 વોહ શર્ત યેહ હયે કે બાદ બગલગીર હોને તુમારે મહેલેકાસે
 મુજેહ મીત્રા દેના અગર, તુમ રાઝી હો તો લો મંએ અબી
 તુમસે મીત્રતા હું લો આઓ લીપટ જઓ, અબ આઓ આઓ
 ક્યા દેર હયે.

(અઝગત બાંકેમીઆકા હાત પકડકે કહેના)

અઝમત--ભલા મીઆ જખ તુમ મહેલેકાસે મીલોગે શીર કહો
 મેગ અન્જમ ક્યા હોગા! તુમ મુજેહ બુડીયા જનકે છોડ દોગે
 માહલેકાસે અયેશ કરોગે, જખ મંએ ક્યા કરંગી? મુદતમે
 જલ જલ મરંગી, ચલોબ હટો હમસે ન બોલો, તુમારી મહે-
 લેકા પાસ જઓ?

બાંકેમીઆ--અયે જાને મન તુમ બડી દીવાની હો, તોબાહ
 તોબાહ કરો? મંએ અયેસા નાદાન નહી જો તુમસી નઓ
 જવાન બીબીકો છોડ મહેલેકાસે મીલુંગા, નહી નહી તુમકો કબ્બી
 ન છોડુંગા અગર તુમારે સખખ મહેલેકાસે મુલાકાત હોગી તો
 ઉરકુબી તુમારી ખીદમતમે રખુંગા, જ્યોર મંએગી રહુંગા?

અઝમત--જખ તો પાસ આ મેરી જાં મંએ તેરે કુરબાન જાહો,
 બલા લું, ગલેસે લગાકે અરમાને દીલ નીકાલું.

(લીપટ જના અઝમત બાંકેમીઆકો, કહેના પંએ દોનોકે

દરમીઆન સર નીકાલકે)

પંખે--ખોટ અચા ખોટ અચા, દુમ જવાન બીજાએ મોખટ ન કરો, ખુડીએ કરો.

ખાંકેમીઆ--અયે પંખે મીઆ હમ ખુડીઆસે મહોળખત ન કરેગા યે તો કહો કે તુમારી જવાન બીજી કંદા હયે?

પંખે--પેચા દેવ બટાએગા?

ખાંકેમીઆ--લે યે પએસા, ઐર જલ્દ કહો, વો કીધર હયે?

પંખે--ચીદા ચીદા યેક ડમ ચીદા જાઓ. ઝો લંબા ધરીમે હયે જાઓ? ખાટ કરો, હેં હેં ખુડેમીઆ ફીફર નહી, ધરીમે ક્યા હાટાયે, ખાહાર ટાલા લગાએ જાઓ.

(આના લાલખાંકા આપમે ખાતે કરતે હુકે.)

લાલખાં--મંએ તમામ બદોખત અપને ધરકા કરકે જાહેર ગયાથા ઝહે કીરમત કે મહેલેકાંક વાલેદસે રાહમે મુલાકાત હો ગદા, શાદીકી રઝાબી લે ચુકા, ઇતના કામ કરકે કીતના જલ્દ વાપસ આ ગયા, મગર ધરકે અંદર કોઇ બશર તો ક્યા પરીન્દેકા ગુઝર હોના મુસ્કીલ હયે અગર મંએ અયેસી હુશીઆરી ન કરતા તો ગુર થા કોઇ ન કોઇ ધરમે ધુસ જાતા, બડી ખરાબી હોજતી મેહેલેકા હાત ન આતી શાખાશ શાખાશ મીઆ લાલખાં આફરી તુમારી દાનાઇ પર ઇસ ખુડાપેમે નઓ જવાનોકા કામ કીયે, વાહ વાહ ક્યા કહેના શાયેદ પંખે હુશીઆર હેગા, માહલેકા ઐર અઝમન બીસ્તરે રાહતપે આરામ કરતી હોગી. (પંખેકા આના શરાબકી બોતલ લીયે હુવે નશેમે.)

ખયેત.

પંખે--ટીમ ટામ ટરરર ટેં, દાર પીઓ ગટરરર ગેં.

ઝખાની,

લાલખાં--અરે યે કઝોન હયે મંઝે કીરકુ દેખતા હું અપના પંચે
તો યે નહી હયે ! ઈરકુ તો બંદ કરકે આયાથા !

પંચે--અયે બાંકેમીઆ દુમ કીદર હો. અમ દુમકો દાર પીલાએગા,
દુમ કીદરી હો ?

લાલખાં--અયે બદમઆશ શયેતાન મંઝે કહોન હું, મુઝેહમી
પયેછાનતા હયે યા નહી ?

પંચે--જનઝો યે ચુઅર અમં દુમકો નહી પએછાનો દુમ કોની હયે ?

લાલખાં--અછા જલ સખર કર અખી પએછાન હો જાયેગી.

(લાહી ઉઠાના મારને પંચેકો, પંચે ખફા હોકે કહેના)

પંચે--જનઝો એ ચુઅર દુમ અમકુ મારો. આઝો આઝો, કમ
ફેટ, આઝો બકરીકા માફક લકરી ઉઠાઝો.

લાલખાં--અયે ખખીસ નમક દગમ તુ મુજકુ ઠોંસા મારતા હયે.

પંચે--દુમ દુમ ગાલી કીચકુ દેઝો, મુ બંદી કરો, બંદી નછ અમ
ફેટ મારો, આઝો આઝો.

લાલખાં--માલુમ હોતા હયે કે યે ગુલામ શરાબ પીયા હયે, ઇરકે
નશેમે બકતા હયે, મગર યે આવાજ સીતારકી કંઠાસે આતી
હયે ? શાયેદ મેરે મકાનસે તો નહી આતી ! ખુદા ખયેર કરે !

પંચે--બાંકેમીઆ ચીતાર કુમ બજનઝો, અજમત ચૌર માહલેકા
કેચા નાચનાયે. આરા આહા આહા ! કુમ નાચો.

લાલખાં--અફસોસ કેઈ ચોર મેરે મકાનમે ઝુરર ગયા હયે યે
બડા ગજબ હુવા, તોઆહ તોઆહ ! અમ ક્યા તદખીર કરે !

પંચે--હાં હાં દુમ કોની હયે, અપના ચામ ટાકા લગાઝો જનઝો,
ક્યા ફાયેદા. અમ કુદકે જાહાર આઝો દાર પીઝો, અપના ખીખી

બાંકેમીઆ કુખ પીઆર કરો, પચન્દ કરો, સુમે દેઓ, ગલે લ-
ગાઓ અમ ચીદો ભાષ દેખો, ક્યા કરો, સુપ, અપને ચા-
બકો હીંગા !

લાલખાં—ચા ઇલાહી ચે નમકહરામ ક્યા કહેતા હયે, જયેસા
બંચાન કીયા વયેસા ન હો, ખુદા ખયેર કરે મગર તહકીક કરના
આહીએ કયું કે દીલ બહોત ગમરાના હયે. ચેક દમ આરામ નહી
પાતા હયે, તડપ તડપ કર છુ જવતા હયે, અફસોસ ભરી બી-
ગડ ગઈ !

(લાલખાંકા જના પંખેકા ગાના મરતીકે આલમમે.)

ભોપાલી—ગજલ—અંખેછ તર્જ.

શાકી શરાબકા લા જન્મ—તર્જ.

પંખે—નાચુંગા ખાકે મંએ ક્યાબ દાર પીઊંગા લાલ લાલ;
મંએ ચેક અકેલા ધરમે હું ગાઊંગા કુખ બચ્નકે તાલ-ના.
ધરી ચે તમામી શીરતા હયે પાઊભી નઈ ટહેરના હયે,
દાલખી નમતો ભડીતા અયે ઓર ચેક લગાતા હું ટમ્લાલ-ના.
અમતો અયે ચીદી દીવાના નામી અયે પંખે મચતાના,
પીલું જરીશી પયેમાના દુર હો દીલકા ચોખ મલાલ-નાચું.
(અઝમતકા આના ઓર કહેના.)

ઝખાની.

અઝમત—અરે ઈધર આ સુર શયેતાન ચે શરાબ કંદાસે લાયા ?

ચે સુઆ રોઝ દાર પીકે મેરી ઇઝઝત લેગા.

પંખે—અરી હો ચઅેતાનકી કાલા ચે શરાબ બાખરચીખાનેસે
લાયા હું, અયે ડાકન ચેક સુમા તો દે ? (પંખે લીપટજના અઝ-
મતકું, અઝમત શેરો પુકાર કરના.)

અમ્મમન—અરે દૌડો દૌડો એ મુઆ લીપટકર મેરી લાજ લેતા હયે અરે કોઇ આઓ મુજેહ બચાઓ ! (આના બાંકેમીઆકા.)
બાંકેમીઆ—હાં હાં ક્યું જી બડીબી ચે ક્યા ધુમ ધામ. હયે ! નાહક ક્યું ચીલાતી હો ?

અમ્મમન—અજી મીઆ મુજેહ બચાઓ મુજેહ બચાઓ ? દેખો ચે મુઆ ગુલામ મુજેહ લીપટ કર મેરી લાજ લેતા હયે એર એ આબર કરને ચલાતા હયે ?

પાંખે—બાંકેમીઆ નહ નઈ ચુનો અમ ચચ બોલતાએ, ચે અમારા ચુમા માંગો, અમ વછી દેઓ, ચે ગુરચા કરો, ખાલી ગુલમાલ કરો, એર કુચ નઈ.

(આના મહેલેકાકા જાના પ્રભેકા કહેના બાંકેમીઆકા.)

બાંકેમીઆ—ચેક કાલી બુઝા તો ટલી, મગર ચે દુસરી પીડા બુડીયા મૌશુદ હયે, ઇસ્કે દક્કા હોનેકી તદબીર કરના ચાહીએ, ખુદા કરે કે ઇસ બુડીઆકુ ઝાડે લગે. તો ઝરર યહાંસે લાગ જાયગે, જાજ ઇસમેરી મહેલેકાકો અપને સીનેસે લગા દીલકી અરમાન નીકાલું.

અમ્મમન—અજી મીઆ ચે આપમે આપ ક્યા બડ બડ રહે હો, તુમકો મેરાબી કુચ ખીયાલ હયે યા નહી.

બાંકેમીઆ—ક્યા મુજેહ કહેતી હો ! અજી હરદમ તુમારા ધીઆન હરવડી તુમારાહી ખીયાલ રહેતા હયે, સુનો અચે મેરી અમાકી અગાજન અબ પ્રે નવાસા તુમારા રખસત ચલાતા હયે, લો ચે મેરા આખરી સલામ હયે, અચે માહેલેકા અબ મંએ રવાના હોતા હું તુમબી કીસી તઓરસે યાગમે આકે મુક્કાકાત કરના, ક્યા કરું લાચાર હો જાતા હું.

બિહાગ—ગંજલ.

છરક મ્યા શએ હયે કીસી કીમીલસે પુહા ચાહીએ—તર્જ.

બાંકેમીઆ—વો સરાપા હયે તેરા ના દીદ હયે ના શનીદ હયે;
માહર તેરી જળીંયા મએરતે ખુરશીદ હયે—વો.
ખાલો અફશાંકી ચમકસે સાફ ઝહેર હો ગયા;
અએન આંખોપર બહન અપર હીલાલે છદ હયે—વો.
દોનો લખ લાલે બદ્દમ્શાં દાંત હયે દુરરે અદન;
ગોશ ગુલ હયે માર સીકે ઝુફકી તકલીદ હયે—વો.
ખાર મીઝગાં આંખ નરમીસ હયે સરાપા ગુલબદન;
દુખા જો ચાહે ઝકનમે ઝીન્દએ જલવીદ હયે—વો.
દેખ કે મરદનકો મીના કાટલી સરકો ઝરીફ;
બીનીકો શોલા કહું યા જલ્લએ નાહીદ હયે—વો.

(મહેસેકા બાંકેમીઆકા દામન પકડકે માના.)

પરજ કાલીંમડા—તુમરી.

આઈ હું સલામે છાંડકે ધર—તર્જ.

મહેસેકા—મોહે છાંડકે સૈયાં જાઓ કીધર,
કાહે નહી લેવત મોરી ખપર—મોહે.
જાન મોરી તુમ બીન જાવત હયે,
દુર ભયો મર ચેક નજર—મોહે.
તુમરી હમરી પીરીતકે બાલમ,
હોવત હયે ચચે ધર ધર—મોહે.
જરીફ પીઆ મર છાંડકે જાવે,
બીસ ખાકે મએ જાગી મર—મોહે.
(જાના મહેસેકા બાંકેમીઆકા હમરાહ લેકે.)

બાબ દુસરા—પરદા દુસરા

બાગ.

ઝબ્બાની.

મહેલેકા—અયે મેરે દીલદાર મંએ તુમપર નીસાર, અબ સુખ્દ
હોગી તુમ સીધારો, સુનો અયેસા ન હો કે મુએ ખુડેકુ માલુમ
હો જાયેગા, ખુદા જાને ક્યા ક્યા સીતમ જરપા કરેગા !

બાંકેમીઆ—જબ ક્યા મંએ પહાંસેં જાઈ ?

અઝમત—તુમારા દોતારી મંએ લે આઝી ?

પંખે—ખુદા કરે કાંઈ કાંઈ,

અઝમત—યે મુઆ ક્યા બકના હયે.

બાંકેમીઆ—દીલ મેરા કયું ધડકતા હયે !

મહેલેકા—સીના મેરાજી ધડકતા હયે !

પંખે—અબ ચોબકા ચીર લટકતા હયે.

બાંકેમીઆ—લો અયે જાનેમન મેરા સલામ.

પંખે—અબ બગડી ગયા ચોબ કામ.

(લાલખાં આના ઓર કહેના)

લાલખાં—ખબરદાર અયે ગુલામ નમક હરામ ?

પંખે—નઈ ચાબ ચલામ ચલામ ચલામ.

લાલખાં—યેક તો અઝમત હયે, ઓર યે દુસરી મહેલેકા મેરી
દીલારામ, યે અપના તીસરા પંખે ગુલામ હયે, મગર યે ચૌથા
કઓન હજમ હયે, પરાઇ ઘરમે તેરા ક્યા કામ હયે જલ્દ જા-
યાન કરે ? પહાં કયું આના હુવા ?

અખીયાત.

ખાંકેમીઆ--અયે સાહેબ સરાપા ખતાવાર હું મંએ,
ખતા અફવ કીને ગુનાહગાર હું મંએ;
દીસો જાંસે હું ઈસ પરીરપે માઇલ,
કીયે ઇરકે નાઝો અદા મુજકો વાઇલ;
મરઝ ઇસ પરીરકા દીવાના મંએ હું,
ઇસી શમઅ રોશનકા પરવાના મંએ હું;
નહી ઇરકી કુરકત હુંયે દાંલકો ગવારા,
ગુનાઇકે ખાંજરસે જાજીગા માંજ.

ઝખાની.

અગર આપકુ યકીન ન હોતો સુનીએ, યે બન્દા મહોખ્ખતખાંકા
લડકા હયે, ઝોર તો તુમારે જાની દોસ્ત યેક જાન દો પોરત
હયે, ખયેર અગર મંએ ખતાવાર હું તો મુજેહ મેરે વાલેદકે
રખર લે ચસો, જો ચાહે સઝા દો. આગે ઇખ્તીઆર બાકી હયે.

લાલખાં--કયા તુમ મહોખ્ખતખાંકે ફરઝન્દ હો! ગોયા મેરે દીલ-
બન્દ હો. ખયેર મેરે દીલકી ઉમીદ દીલમે રહી, મગર તુમકો
નાફીમીદો ના મુરાદ કરના મુજેહ લાઝીમ નહી, અયે જવાન
પુર અરમાન મુજેહ માલુમ હુવા કે તુ ઇસ પરીકા આશકે સા-
દેક હયે. લે-મંએ ઈસ્કા હાત તેરે હાતમે દેતા હું, કયા કરે તેરી
ખાતેર મંએ અખની શલ-હારતા હું, અયે. મહેબેકા સુન તેરે
વાલેદસે શાદીકે બાગમે સર્ત કીયાયા મંએ હાર ગયા, ઝોર વો
દીનાર ખીસ હઝાર તેરે દેહઝમે દેતા હું, ઝોર શાદી તેરી ઇસ
જવાનકે સાત કર દેતા હું, તુજી બજાનો દીલ કયુન કર લે.

બાંકેમીઆ--અજી મહેલેકાકો હઝાર બાર કુખુલ હયે, મગર આપ રાખી હો જાઓ ઝોર આપહી કાઝી હો જાઓ તો બહેતર હયે, નહી તો કાઝી સાહેબકુ ખુલાનેમે બહોત દેર હોગી, બડેમીઆ બદલ જાઓગે મંએ કયા કરેંગા, ક્યું કે બુડોંગા કયા એતેબાર ઘડીમે કુચ ઝોર ઘડીમે કુચ હયે.

લાલખાં--અયે જવાન તુ ક્યું હયેરાનો પરેશાન હયે, સુન મંએ બડા તુ જવાન કંડા આદમ ઝોર કંડા શએતાન ખુદાકી શાન, યા મરદીશે આસમાન, વાદ વાહ કંડા યે ખુલખુલે સીન રસીદા ઝોર કંડા યે ગુલે નઓ દમીદા, ઝોર કંડા યે પીરે કોહન, ઝોર કંડા યે સર્વે ચમન, કંડા યે મેરા સીનો સાલ, ઝોર કંડા યે પરી-ઝાદ હુર ખેસાત, ખુડાપેકી શામના આલમકી લાનના મલામત-સે તુન મુજેહ બચાયા, ઝીંદગી ના પાએદાર હયે. ઇસ્કા કયા એ-તેબાર હયે! યે જો દોલત મેરી હયે ઉરકે તુમ દોનો માલેકો મુખતાર હો, બાહમ અયેશે અશરત કર દીલ શાદ કરો, અયેન ખુશીમે મુજેહ વાદ કરો, ગમે જુદાઈકો બરબાદ કરો, ચલો હાતમે હાત મીલાઓ શાદીકી મુબારક બાદ ગાકે સુનાઓ.

(આખરી ગાના સંજકા)

ગરબા.

મુજેહ બખ્શો હુઝુર મેરા કુસુર મંએ તો હું સુલામ--તર્જ.

લાલખાં--બાંકેમીઆ તુમ હો જવાં મંએ ઝંદકો ઝાર-બાંકે. માહેલેકાકો તુમહો. મુબારક તુમકો માહેલેકા; વસ્લસે ઇસ્કે તુમકો તસદ્દી ઈસકો. તુમસે કરાર--બાંકે.

બાંકેમીઆ--તુમકો મુબારક હો યે અઝમત હમકો માહેલેકા; તુમ-ઇસપર કુરબાન હો સાહેબ મંએ હું ઇસ્પે નીસાર-બાંકે.

માહુલેકા—મદ જવાં ગર ઔરત ખુડી કર લેનો હો નીમાહ;
 ખુડા કરે ગર જવાન ઔરત કર જાએગી ફરાર—ખાં.
 અઝમત—સચ હયે બેટી કહેના તેરા પકડાજી મેરા હાત;
 શાદી તુમ અમ મુજસે કર લો મુજકુ નહી ઇન્કાર—ખાં.
 પંખે—દુમ દુમ દુમ દુમ ચાદી કરો અમ કરો કીચ્ચે ચાખ;
 લાલખાં—શાદી તુ અઝમતસે કર લે પંખે વફાદાર—ખાંકેમીઆ.
 અઝમત—વાહજી સાહેબ તુમસે કશંગી મંચે અપની શાદી;
 કાસા મુઆ યે શાદી મુજસે કરને હુવા તૈયાર—ખાંકે.
 પંખે—અમ હયે પંખે જવાન ફકર તુમ ચાએતાનકા મોડમ;
 કાલી ખીખી ચાદી કરો અમ ચેક દો તીલ ચાર—ખાંકેમીઆ.
 સખ—સલામ પોંદુચે તમાશા ખાંકો ખેલ હુવા યે તમામ;
 અઝસરે નઓ તાલીફ કીયા હયે ઈરફા ઝરીફેઝાર—ખાંકેમીઆ.

મેહેતા જમનાદાસ ભગવાનદાસની કુંપનીએ પ્રગટ કરેલા પુસ્તકો.

શાળોપયોગી પુસ્તકો.

૩. આ. પૈ.

સેન્ડર્ફ મટનના મિનિંગ (૨૫૦ પાનાના)	૦-૧૨-૦
રોયલ સ્કુલ પ્રાઇમરના મિનિંગ	૦-૪-૦
રોયલ રીડર નં ૧ જાના મિનિંગ	૦-૬-૦
રોયલ રીડર નં ૨ જાના મિનિંગ	૦-૮-૦
રોયલ રીડર નં ૩ જાના મિનિંગ	૦-૧૦-૦
રોયલ રીડર નં ૪ થાના મિનિંગ	૦-૮-૦
રોયલ રીડર નં ૫ માના મિનિંગ	૦-૧૨-૦
હાવર્ડ કૃત પ્રાઇમરના મિનિંગ મોટા	૦-૪-૦
હાવર્ડ કૃત અંગ્રેજી બીજી ઓપડીના મિનિંગ	૦-૬-૦
ફારસી આમાદન નામાનો અં ૭૦ તરજુમો	૦-૨-૦
શાળોપયોગી કોષ્ટકો	૦-૧-૦

વારતાઓના પુસ્તકો.

સુડા ખોતેરી	૩-૦-૦
ગીરધર કૃત રામાયણ	૨-૮-૦
જાગંધર આખ્યાન	૧-૮-૦
મોટા ઓખાહરણ	૧-૮-૦
મૃદાલસા આખ્યાન	૦-૮-૦
સ્ત્રી વિલાસ ગરબાવળી	૦-૮-૦
હલપત અને ધનપાળની વાર્તા	૦-૨-૦
સજ્જનતા મેળવવાના સાધન	૦-૨-૦
ધાર્વતિ લક્ષ્મીજીનો સંવાદ	૦-૧-૦
શ્રીહર શીખવાની ઓપડી	૦-૮-૦
ક્રીકેટ ગાર્ડ	૦-૧-૦
દુચકા સંગ્રહ (મનોરંજક વારતાઓ)	૦-૮-૦
મુરખાની વારતા	૦-૧૨-૦
અબીમન્યુનો ચકાવો	૦-૮-૦

ઉરદુ હરદુમાં છાપેલાં પુસ્તકો.

તોલકુએ દીલ પઝીર (બનખરા)	૦—૧—૦
ગુલશને બાહાર અફઝા (ઉર્દૂ નઘ ઇન્દર સભા)	૦—૨—૬
નકશે સુલેમાની	૦—૨—૬
અન્નમે સખાવત (ઉર્દૂ બદશાહે ખોદાદોસ્ત)	૦—૫—૦
અલીબાબા અને ચાલીસ ચોર...	૦—૩—૦
ગુલશને ખેદાદ (ઉર્દૂ શીરી ફરહાદ)	૦—૩—૦
ગુલશને ખેખાર (ઉર્દૂ ખુલખુલે ખીમાર)	૦—૩—૦

નાટકના પુસ્તકો.

ગુલશને ખેખાર ઉર્દૂ તમાશાદાએ પુરબહાર (કે જેની અંદર ૯ ઉર્દૂ ખેત્રો ખે જલસા, બંદગીઓ, અન્નરાગા ગાયતો તથા મુજરાઓમાં ગવાતી ૧૫૦ ગજલોનો ૩. આ. પૈ.	૧—૪—૦
સંગ્રહ કીધોછે	૦—૧—૦
ચંદ્રસેનને ચંદ્રપ્રભા નાટક.	૦—૬—૦
છેલ સેલાણી અને વિક્રમ ચરીત્ર નાટક.	૦—૬—૦
તમાશાએ નમ્તિજએ અરમતં...	૦—૬—૦
ચંદ્ર ચંદ્રીકા નાટક.	૦—૬—૦
માલીની નાટક	૦—૬—૦
અન્નમે સખાવત (ઉર્દૂ બદશાહે ખોદાદોસ્ત)	૦—૫—૦
ચંદન મસ્તાગરી નાટક (ત્રીજી આવૃત્તિ).	૦—૪—૦
તમાશાએ ચાંદખી.	૦—૪—૦
મકેઝના (ઉર્દૂ અફસરે ચરત્તર)	૦—૪—૦
ગુલશને ખેદાદ (ઉર્દૂ શીરી ફરહાદ)	૦—૪—૦
તોલકુએ દીલકાશા (ઉર્દૂ નઘ ઇન્દર સભા)	૦—૩—૦
સોખતે અસર અથવા મોહન દુઃખદર્શક	૦—૩—૦
નકશે સુલેમાનીનો ઉરદુ ખેલ	૦—૩—૦
ગુલસને બાહાર અફઝા (ઉર્દૂ નઘ ઇન્દર સભા)	૦—૨—૬
મઝહમે ઇશક (ઉર્દૂ બકાબ્લીઓ તાજુલમુલક)	૦—૩—૦
અન્નમે સુખન (ઉર્દૂ તારીયા ચરત્તર)	૦—૩—૦

ગુલશને ખેખાર (ઉર્દૂ ખુલખુલે ખીમાર.)	૦—૩—૦
ચલીઆયા ચલીસ ચોર...	૦—૩—૦
દારક નવ બાહાર (ઉર્દૂ ચંદ્રબદન મોહીયાર)...	...	૦—૨—૦
નંદરાજી અને સતિ સુલોચનાના ગાયનો	૦—૨—૦
ધ્રુવ આખ્યાનના ખેલમાં ગવાતાં ગાયનો	૦—૧—૬
રસીકાનો અતિ રમુજી કારસ	૦—૧—૦
નવા હરિશ્ચંદ્ર તારામતિના નાં ગવાતાં ગાયનો	૦—૧—૦
નવા નળદમયંતી નાટકમાં ગવાતાં ગાયનો	૦—૦—૯
તોલકાએ દીલપત્રીર ગાયન (ના. ત. બનખરા)	૦—૦—૯
વિધવા દુઃખદર્શક (વાંદાનો વરઘોડો)...	...	૦—૪—૦
સવાઇ દગનો રમુજી કારસ	૦—૧—૬
ચાલાક શકરખી તથા ગુરુજીની ગડબડનો કારસ.	૦—૧—૩
શ્રીકૃષ્ણવીસાસ ગાયન	૦—૨—૦

ખીલ્તો નાટકના તથા પુરુષોત્તમ પુસ્તકો. ૩. આ. પૈ.

હિંદુસ્તાની ગાયન સંગ્રહ ભાગ ૧, ૨, ૩, દરેકનો...	...	૧—૦—૦
સીતમે હામાન ઉર્દૂ ફરેખે અગ્નજીલ...	...	૦—૮—૦
અંજમે ઉલ્લસ ઉર્દૂ હુમાયન નાસીર...	...	૦—૬—૦
ખેનજર બદરે મુનીર	૦—૪—૦
પુરન ભગત	૦—૪—૦
શીસાનએ અગ્નજીલ.	૦—૮—૦
હાતખીન તએ ઉર્દૂ અફસરે સખાવત...	...	૦—૬—૦
સએકુસ સુલેમાન...	૦—૬—૦
ઇન્સાફે માહમુદશાહ મજનવી...	...	૦—૮—૦
ગુલમે અઝલમ ઉર્દૂ જૈસા બે વૈસા લે...	...	૦—૬—૦
ફરેખે શીતા ઉર્દૂ ચાહતે બર	૦—૬—૦
ખવાખે મોહખ્યાત...	૦—૬—૦
અગ્નએખાતે ધરસ્તાન	૦—૬—૦
મુરરે રાઝશાહ	૦—૬—૦
આશકકા ખુન, દામન પે ધખ્યા.	૦—૮—૦

અગ્રાદીન	૦—૩—૦
તીલસમે જોહરા... ..	૦—૩—૦
લયેલી મળનું	૦—૪—૦
છેલ બરાડ મોહના રાની ચૌર હવાઈ મીંગલસ ...	૦—૪—૦
જંગીરશાહ મોહર.	૦—૩—૦
શકુન્તલા	૦—૩—૦
સદેવત સાવલીંગા.	૦—૧—૬
કામસેન રસીકાના ગાયન.	૦—૧—૦
સીતાહરણ નાટક... ..	૦—૮—૦
આખાહરણનો ઓપેરા... ..	૦—૧—૦
રૂક્મણી હરણુ	૦—૧—૦
સંગીત ગાયન સંગ્રહ	૦—૮—૦
કામસેન નાટક	૦—૮—૦
ગોપીચંદ નાટક (ગુજરાતી)	૦—૮—૦
મૃચ્છકટીક નાટક... ..	૦—૮—૦
કરણુ ઘેલાના ગાયન	૦—૧—૦
લલિતા દુઃખદર્શક... ..	૦—૮—૦
નળદમયતી... ..	૦—૮—૦
મદાલસા	૦—૧—૦
વિરસિંહ ચન્દ્રિકા... ..	૦—૧—૦

એ સિવાએ દરેક જાતની નાટકની, વારતાઓની, અંગ્રેજી, ગુજરાતી, ઉરદુ ચોપડીઓ પણ મળે, જથ્થાબંધ લેનારને કમીશન ધણું જ સારું આપવામાં આવશે.

મેહતા જમનાદાસ ભગવાનદાસની કુખી;

મૈનૉર—જમનાદાસ ભગવાનદાસ,

ઠેકાણું—મુબઈમધ્યે ભુલેશ્વર આમળ.

દમજાન છપાઈ ગાહેર પડ્યો છે.

ગુલશને બેખાર

૩૬

તમાશાહાએ પુર બહાર.

(કે જેની અંદર નીચે લખેલા કિસ્કો બેલો, એ જલસાઓ, બંદગીઓ, બનનરાના ગાયનો, તથા મુજરાઓમાં ગવાતી મશહુર ૧૫૦ ગજલોનો સંગ્રહ કીધો છે.)

બેલોના નામ.

૧ અન્નમે સખાવત.	૮ ચંદ્રબદન મોહીયાર;
૨ નકશે સુલોમાની.	૯ અંકેઝના (અફસરે ચરતર.)
૩ નહા હન્દર સલા.	૧૦ એ જલસા.
૪ તમાશાએ ચાંદળી.	૧૧ બંદગીઓ.
૫ બકાવલીઓ તાગુલમુલક.	૧૨ બનનરાના ગાયનો.
૬ શીરીન ફરહાદ.	૧૩ મુજરાઓમાં ગવાતી ૧૫૦ ગજલો.
૭ અલીબાબા ચાલીસ ચોર.	

કિમ્મત રૂપીઓ સવા.

આ પુસ્તક ઘણુંજ સરસ અને રસુલ ૭૦૦ પાનાનું છપાયું છે જેની ખુબી વાંચ્યા બાકી કદાપી માલમ પડશે નહીં. એ નકલ મંગાવસે તેની પાસેથી પોરટેજ ખરચ લીધામાં આવસે નહીં.

જમનાદાસ ભગવાનદાસ કુંપની,

પ્રગટ કરનાર;

ટીકાણું:—મુંબઈમધ્યે ભુલેશ્વર આગળ.

બેહર ખખર.

આ ચોપડી નીચે લખેલે ઠેકાણેથી વેચાતી મળસે.

મુંબઈ—રામવાડી આગળ યુકસેલર સેરીઆરજી હોરમસજી માસન-
રની દુકાનેથી. તથા દામોદર ઈશ્વરદાસની દુકાનેથી. તથા
ગણેશવાડીને નાકે આળકૃષ્ણ લક્ષ્મણની દુકાનેથી તથા પાંચ-
ધોની આગળ બિ. યુકસેલરીંગ અને જનરલ એજનસીમાંથી
તથા કાજી ફતેહ મલમદ નુરમલમદની દુકાનેથી. તથા
મુલાં નુરદીન જીવાખાનની દુકાનેથી વેચાતી મળસે.

સુરત—યુકસેલર કરસનદાસ નારણદાસની દુકાનેથી તથા પોર-
વાલા મનચેરજી જમમદજીની દુકાનેથી વેચાતી મળસે.

ભરૂચ—યુકસેલર કાસીરામ જેભાઈની દુકાનેથી વેચાતી મળસે.

વજોડરા—યુકસેલર રણછોડલાલ મોતીરામની દુકાનેથી મળસે.

ડાકોર—યુકસેલર ત્રીભોવન રણછોડની દુકાનેથી વેચાતી મળસે.

ગમદાવાદ—યુકસેલર જગજીવન દલપતની દુકાનેથી મળસે.

ભાવનગર—તારા અમુદલદુસેન આદમજીની દુકાનેથી મળસે.

કરાંચી—શેખ નુરદીન જીવાખાનની દુકાનેથી તથા યુકસેલર સું-
દરજી વીસરામની દુકાનેથી વેચાતી મળસે.

હિરણમય સીધ—લકીમ ઈશ્વરદાસ કારતરાયની દુકાનેથી મળસે.

સકર—ઈશ્વરદાસ નેદાવચંદની દુકાનેથી મળસે.

રાજકોટ—યુકસેલર લખમીચંદ ઉતમચંદની દુકાનેથી મળસે.

ધોરાજી—યુકસેલર લીલાધર રૂઘનાથ પાસેથી વેચાતી મળસે.

કચ્છમાંડવી—નાગોરી ચાંપસી ખીમરાજની દુકાનેથી મળસે.

સુથરી—યુકસેલર પીતાબર હીરજીની દુકાનેથી મળસે.

જશ્યાળધ મંગાવનારા યુકસેલરોએ નીચે લખેલે ઠેકા-
ણેથી મંગાવો લેવી. કમીશન વાળું સારું આપવામાં આવસે.

મેહતા જમનાદાસ ભગવાનદાસની કુંપની,

મનંજર—જમનાદાસ ભગવાનદાસ;

ટેકાણું—મુંબઈમાં બુલેશ્વર આબળ.

